

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

ЗА СВОБОДУ

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ДІАЛОГ ТА СПРОБИ ПОРОЗУМІННЯ

Кількість голосів, які були подані за кандидатів у II турі, становила 20 458,9 тис., що на 10 334,5 тис. більше, ніж у I турі²²⁸. Попри те, що новий кандидат від ГП Р. Тшасковський на майже 2 910,8 тис. голосів у розрахунках зростання кількості виборців між I та II турами випередив свого конкурента, він не переміг А. Дуду. Нехай із невеликою перевагою (4 22,3 тис.) та за перманентної політичної кризи в середовищі «Об'єднаної Правиці», яка триває до сьогодні, А. Дуду переобрали на новий термін, що, серед іншого, дає змогу актуалізувати попередні спільні заяви із президентом України В. Зеленським щодо «перезавантаження» стратегічних відносин між обома державами.

«ТРИ НАЦІЇ, ОДНЕ БАЧЕННЯ»: УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКЕ ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

«Ми всі знаємо одне: ми сильні, коли ми разом, ми сильні, коли між нами є згода, коли між нами є дружба, і коли ми стоїмо разом в одному строю; тоді ми дійсно викликаємо повагу тоді набагато важче прийняти рішення про будь-який акт агресії проти нас...

ЛитПолУкрБриг – це співробітництво з Україною, нашим великим сусідом, який має намір стати членом НАТО»

Анджей Дуда, Президент Республіки Польща

У кожного своє розуміння «безпеки», «безпечного» та «життя у (не)безпеці», яке варіює від оформлення дозволу на носіння вогнепальної зброї чи побудови бункера у підвалі власного будинку до оголошення всезагальної мобілізації населення до війська. Ми задумуємось про безпеку лише тоді, коли відчуваємо загрозу установленому довкола нас порядку. До того ж часу в нас вона ототожнюється з відчуттям спокою та особистої зони комфорту. Подібне спостерігаємо і в державі. Допоки в Україні не було загрози територіальній цілісності, Збройні сили України залишались тією сферою, на яку нечасто звертали увагу, а відкриття в оборонній галузі звелися нанівець через безперспективність фінансування. Сприятлива ситуація наприкінці 90-х років ХХ ст. щодо вступу до НАТО також втратила актуальність. Українцям не потрібна була армія, її скорочували й переводили у стан резерву запасів часів Радянського Союзу.

На початку 1990-х років і Польща, і Литва визначили членство в НАТО своєю стратегічною метою, якої Польщі вдалося досягти в 1999 р., а Литві – на п'ять років пізніше. Тодішній міністр закордонних справ Польщі Броніслав Ґеремек оцінив цю історичну подію, заявивши, що «Польща назавжди повертається туди, куди

²²⁸ Wyniki głosowania w pierwszej turze...; Wyniki głosowania w drugiej turze...

належить, – до вільного світу»²²⁹, а з 1997 р. набув чинності план навчання литовських військових у Національній академії оборони України імені І. Черняхівського.

У Варшаві 1996 р. було підписано угоду про створення військового підрозділу Литовсько-польського батальйону миротворчих сил «LitPolBat» (де-факто почав існувати в 1997 р.), що складався з 784 солдатів (433 з Польщі, 351 з Литви). Місцем дислокації батальйону було місто Алітус у Литві, недалеко від литовсько-польського кордону. З ініціативою створення спільного підрозділу виступив тодішній Президент Литви Альгірдас Бразаускас. Його діяльність була продовжена після вступу Польщі до НАТО в 1999 р., завдяки чому Литва стала єдиною країною з-поза Північноатлантичного альянсу, яка мала спільний батальйон із натівською державою²³⁰. Натомість Литва підписала такий договір з очільниками Міністерства оборони України лише в 2000 р. Причому це була перша країна пострадянського простору, з якою було укладено договір за відсутності спільних територіальних кордонів. Відтоді документально оформлюється тристоронній вектор військового співробітництва між Литвою, Польщею та Україною, в якому хронологічно виділяють два етапи – військово-технічний (до 2014 р.) та військово-стратегічний (з 2014 р. дотепер). Перший етап характеризується розробками, навчанням та підготовкою до створення об'єднаного військового підрозділу, а другий – втіленням у життя ідеї колективної безпеки в регіоні та допомогою Україні в захисті її територіальної цілісності з боку Російської Федерації.

Литовсько-польсько-українська бригада. У відповідь на нові виклики в галузі оборони Литва та Польща спільно доклали зусиль для включення України до регіональних структур безпеки. З цією метою було прийнято рішення про створення тристороннього військового підрозділу – ЛитПолУкрбригу (LitPolUkrBrig), діяльність якого була офіційно розпочата в 2016 р. Рішення щодо його створення (спочатку також у формі батальйону) прийняли на зустрічі міністрів оборони Литви, Польщі та України 14 червня 2007 р. Тристоронню угоду з цього питання підписали 19 вересня 2014 р., Верховна Рада України ратифікувала її в лютому, а сейми Республіки Польща та Литовської Республіки – в березні 2015 р.²³¹. Кількісний склад військового формування – 4 500 осіб, з них: 3 500 бійців з Польщі, 350 – з Литви, 560 – з України. Командування бригади сформовано з 58 польських, 18 українських та 5 литовських військовослужбовців. Підрозділи бригади: 80-та окрема аеромобільна бригада ЗСУ, литовський батальйон «Уланів» імені Великої княгині Литовської Бірутес, 5-й батальйон 21-ї бригади підгалянських стрільців Республіки Польща залишаються в місцях постійного розташування на теренах своїх держав і під час вишколів, навчань та операцій підпорядковуються командувачу бригади полковнику

²²⁹ Kazlauskas J. About the Lithuanian-Polish Power Bridge. *Lithuanian Foreign Policy Review*. 2001. Vol. 7. URL: ifpr.lt/issues/7/

²³⁰ Договірні-правова база між Україною та Польщею. *Посольство України в Республіці Польща. Офіційний сайт*. 2012. 20 серпня. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>

²³¹ Українсько-польсько-литовська бригада отримала ім'я князя Костянтина Острозького. *Прямий. Справжній. Український*. 2018. 27 грудня. URL: <https://prm.ua/ukrayino-polsko-litovska-brigada-otrimala-im-ya-knyazy-kostyantina-ostrozko/>

Збройних сил України Дмитру Братішко, який її очолив у 2018 р.²³². У червні бригада стала учасницею польового вишколу «Анаконда-2016», що проходив на полігоні Нова Демба в Польщі за участі 31 000 військовослужбовців із 23 країн світу²³³.

Долучились військові і до участі в командно-штабних навчаннях з операцій кризового реагування та підтримки миру «Кленова арка – 2016», що відбулися на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного в першій половині листопада 2016 р. Українському батальйону, який входить до складу тристоронньої бригади, в навчаннях допомагали міжнародні інструктори з JMТG-U / Об'єднаної багатонаціональної групи з підготовки. Останніми навчаннями 2016 р., участь в яких підтвердила бойову готовність та відповідність ЛитПолУкрбригу стандартам НАТО, були міжнародні командно-штабні навчання «Common Challenge-16» на базі загальновійськового полігону Збройних сил Республіки Польща «Демба»²³⁴.

Особовий склад бригади бере участь у спільних тренуваннях та міжнародних навчаннях для підтримки спроможностей з ухвалення рішень, управління підрозділами, силами та засобами. Додатково бригада або її окремі підрозділи можуть бути залучені до проведення міжнародних операцій за односторонньою згодою країн-засновниць. Загалом з 2018 р. дотепер солдати та офіцери ЛитПолУкрбригу взяли участь у 31 міжнародному військовому навчанні, що відбувалися на території Польщі, України, Грузії та Греції. Окрім безпосередньої організації та проведення різноманітних військових навчань, командування бригади співпрацює з міжнародними партнерами в межах Об'єднаної багатонаціональної тренувальної групи – Україна (JMТG-U). Офіцерів військового підрозділу залучають до надання менторської та дорадчої допомоги інструкторському складу Міжнародного центру миротворчості та безпеки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з метою створення необхідних умов для подальшого професійного розвитку підрозділів Збройних сил України²³⁵. До речі, полякам та литовцям цікавий досвід спілкування з учасниками АТО-ООС, останні прагнуть накласти стандарти НАТО, яких вчать в ЛитПолУкрбригу, на реалії діяльності ЗСУ в умовах ведення бойових дій. Один з військових, учасник АТО, десантник Андрій Ковалевський зазначає: «У них [експертів НАТО] найбільша увага зосереджена на роботі штабу. Все відбувається послідовно: вищий штаб планує, потім підлеглий і лише тоді виконується завдання. У нас в АТО задачі ставились напряму: від вищо-

²³² Військовослужбовці ЛИТПОЛУКРБРИГ у Любліні розпочали перше спільне навчання «Brave Band». *Міністерство оборони України. Офіційний сайт*. 2016. 1 лютого. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2016/02/01/vijskovosluzhbovczi-litpolukrbrig-u-lyublini-rozpochali-pershe-spilne-navchannya-brave-band-/>

²³³ Навчання «Анаконда-2016» завершено, навчальну мету – досягнуто. *Міністерство оборони України. Офіційний сайт*. 2016. 17 червня. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2016/06/17/navchannya-anakonda-2016-zaversheno-navchalnu-metu-dosyagnuto-/>

²³⁴ Офіцери «ЛитПолУкрбриг» проводять навчання за стандартами НАТО. *Європейська правда*. 2019. 7 червня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/06/7/7097085/>

²³⁵ У Збройних силах пояснили скорочення терміну ротатії офіцерів у ЛитПолУкрБриг. *Українські національні новини. Інформаційне агентство*. 2020. 16 квітня. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1864108-u-zbroynikh-silakh-poyasnili-skorochennya-terminu-rotatsiyi-ofitseriv-u-litpolukrbrig?fbclid=IwAR1Bxob5fA1RF6RDDClEg8w1yjR03qz-a-M2x1IZpi6f4854f3sHh9vtlO4>

го штабу до виконавця – командира підрозділу, який не мав часу на планування, а брав і виконував завдання, зазвичай спонтанно. Це, мабуть, було виправдано, бо у нас були проблеми із засобами зв'язку, з витокм інформації»²³⁶. В умовах переходу ЗСУ на стандарти НАТО цей досвід є необхідним та потрібним.

Співпраця з НАТО. Після вступу в 1999 р. Польщі до НАТО, спираючись на положення про відкритість «дверей Альянсу» для нових членів, Варшава активно підтримувала прийняту на Вашингтонському саміті нову Стратегічну концепцію НАТО щодо розширення на Схід і стала своєрідним «містком» між Альянсом і Україною. З цього приводу тогочасний секретар Атлантичного Клубу Польщі К. Зельке зазначав: «Ми сподіваємося, що в дусі атлантичної співпраці нам вдасться виробити такі рішення, які дадуть змогу уникнути «чорних сценаріїв» і назавжди з'єднають Україну з Заходом та водночас доповнять новий геополітичний устрій у Європі й світі»²³⁷.

У 2008 р. на Бухарестському саміті НАТО як Польща, так і Литва висловили свою беззаперечну підтримку ідеї надання Україні Плану дій щодо членства в НАТО. І незважаючи на те, що це рішення не було ухвалено, двері Альянсу для України залишалися відкритими. Тож незмінною залишилася політика урядів цих країн щодо подальшої співпраці України і НАТО. До того ж у межах продовження партнерства та підтримки України в її прагненні приєднатися до НАТО 2009 р. країни Балтії почали надавати їй активну допомогу в реалізації програми «Східного партнерства», а також разом із Польщею підтримали рішення про підписання з Україною «Декларації про доповнення до Хартії про особливе партнерство»²³⁸. У 2017 р. для розширення своєї присутності в Східній Європі НАТО розмістила в Польщі та країнах Балтії чотири багатонаціональні батальйони. Відповідно це все вплинуло на співпрацю з Україною. Ці країни знову почали активно сприяти розширенню їхніх взаємозв'язків. У вересні 2014 р. на Уельському саміті вони підтримали заснування п'яти трастових фондів НАТО з допомоги Україні і були залучені до чотирьох із них: Цільового фонду з модернізації системи командування, управління, комунікації і комп'ютеризації, Цільового фонду з реформування системи логістики і стандартизації ЗСУ, Цільового фонду з кіберзахисту, Цільового фонду з медичної реабілітації²³⁹.

У контексті останніх подій уряди Польщі, Латвії, Литви та Естонії повернулися до своєї попередньої політики і не просто підтримували, а своїми діями рішуче сприяли інтенсифікації воєнно-політичної співпраці України і НАТО. Через ймовірність потенційної агресії з боку Росії дещо активнішими були все ж таки країни Балтії, які беззаперечно підтримують ідею членства України в НАТО. Водночас нинішній уряд Польщі, подібно до попередників, також наполягає на «політиці відкритих дверей»

²³⁶ У Запоріжжі створили взвод військової поліції ЛитПолУкрБриг. *Ukrainian Military Pages*. 2020. 3 лютого. URL: https://www.ukrmilitary.com/2020/02/military-police.html?m=1&fbclid=IwAR2kZfze8ZFyH0DwS0g_yLp7Me60p78H0ot6Ck2Qkgs7rwg6munHFSwTs4c

²³⁷ Mieliekiestsev K. The trends of polish-ukrainian cooperation in the context of Atlantic integration. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/165/158>

²³⁸ Сидорук Т. Позиції Польщі та держав Балтії щодо російсько-українського конфлікту. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2015. Вип. 36 (3). С. 13–19.

²³⁹ 11 країн НАТО висловили Угорщині протест через блокування діалогу з Україною. *Zaxid.net*. 2017. 6 грудня. URL: https://zaxid.net/11_krayin_nato_vislovlivi_ugorshhini_protest_cherez_blokuvannya_dialogu_z_ukrayinoyu_n1443396

НАТО для України. Великою мірою це пов'язано з тим, що в разі позитивного розвитку подій для України Польща отримає в НАТО потужного союзника, який до того ж є її стратегічним партнером. Це не тільки посилить її безпеку на східному кордоні, але й зміцнить позиції Польщі в регіоні Центрально-Східної Європи і в самому Альянсі. Важливо також, що політика урядів цих країн має беззаперечну підтримку суспільства, адже за соціологічними опитуваннями 2017 р. понад 72 % і 76 % населення в Литві та Польщі відповідно підтримують членство України в НАТО²⁴⁰. До основних завдань Baltic Air Policing належить протидія порушенням повітряного простору російською авіацією та контроль за переміщенням військових літаків Російської Федерації, що забезпечує безпеку кордонів України.

Важливою складовою литовської політики щодо України в контексті зміцнення регіональної безпеки є послідовне сприяння поглибленій співпраці між Україною та НАТО. Євроатлантичні аспірації Києва підтримує міністр закордонних справ Литви Лінас Лінкявічюс та литовські дипломати на всіх міжнародних майданчиках. За словами міністра, Україна є одним із ключових партнерів НАТО. Київ може очікувати, що Литва усіляко дбатиме про зростання політичного діалогу та практичної співпраці між сторонами²⁴¹.

Посольство й надалі виступатиме ініціатором різних програм, спрямованих на покращення рівня обізнаності населення України про НАТО (просвітницькі заходи, співпраця зі ЗМІ та громадськими організаціями, форуми і програми для студентів тощо; протягом 2016–2018 рр. посольство взяло участь у 78 тематичних заходах). Можна порадити використати такий досвід посольства при доопрацюванні проекту Державної програми інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 рр., яким опікується служба віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Також потрібно врахувати, що як контактне посольство НАТО в Україні, воно займається логістикою, моніторингом та аналітикою питань, які стосуються співпраці Альянсу та України. Важливою складовою його діяльності є також координація співпраці посольств країн-членів НАТО в Києві²⁴².

Литва бере участь у діяльності об'єднаної координаційної комісії з питань реформи Міністерства оборони України. Литва також – єдина держава, яка 2016 р. передала Україні летальну зброю – близько 150 тонн патронів. Литва має власне виробництво патронів, тому передача була можливою і не потребувала узгодження з іншими країнами НАТО. Сприяла цьому співпраця між посольствами та міністерствами оборони (щоправда, на проведення операції знадобилося близько двох років)²⁴³.

²⁴⁰Стемпневський Т. Політика Польщі щодо України в контексті східного виміру політики Європейського Союзу. *Відносини Польщі з Литвою, Білоруссю та Україною 450 років після Люблінської унії* / за ред. Т. Стемпневського, Б. Сурмач. Київ: Ніка-Центр, 2020. С. 120–127.

²⁴¹Новини Посольства Литовської Республіки в Україні. *Посольство Литовської Республіки в Україні. Офіційний сайт*. 2016. 12 жовтня. URL: <https://ua.mfa.lt/ua/ua/news/predstabilitstbo-litbi-b-ukran-she-dba-rokibikonubatime-funkts-kontaktngo-posol-jstba-nato>

²⁴²Там само. С. 31–32.

²⁴³Бетлій О. Аудит зовнішньої політики... С. 33.

Для української сторони особливо важливою є допомога литовських інструкторів у реформі сержантського корпусу ЗСУ. Сержантська ланка в Україні не така ефективна, як в арміях західних країн. Оскільки ЗС Литви розвивалися з радянського фундаменту, то литовцям добре відомий трансформаційний етап і покрововість розвитку військових підрозділів за стандартами НАТО. Про це також говорив литовський військовий експерт Маріус Шульга, коментуючи запуск реформи системи матеріального забезпечення ЗСУ навесні 2015 р. Зокрема, за приклад брали литовський досвід із забезпечення кожного військовослужбовця новою екіпіровкою та єдиним кінцевим бойовим комплектом за стандартами НАТО, а не СРСР²⁴⁴. Навчання українських офіцерів в Литві та Естонії – це важлива складова наданої Вільнюсом підтримки (зі зростанням бюджету оборонного відомства збільшиться й кількість вишколених за цією програмою українців, а разом і кількість військовиків із достатнім рівнем володіння англійською мовою для навчання за кордоном). Також значуща допомога в розробці програм для українських військових ВНЗ, що передбачає зміну навчальних планів та їхню адаптацію до освітніх стандартів країн-членів НАТО²⁴⁵. Така увага закономірна й зумовлена характером війни на Сході України. Зазначений досвід співпраці можна розширювати через розробку проєктів із залучення українських військовиків до нордично-балтійських безпечних форматів у межах реалізації «Smart Defence»-концепції. З огляду на агресивну і непередбачувану політику Кремля щодо Балтійських та Скандинавських країн і велику ймовірність диверсій уже не тільки в повітрі, а й на суші, досвід українських військовиків, отриманий в АТО, уже визнають таким, який слід перейняти північноєвропейським сусідам загалом і Литві зокрема.

Заслугове на вивчення початковий етап проникнення російських спецназівців у Крим та на Донбас. Видається, що хвиля біженців із Росії до нордичних країн на початку 2016 р. протестувала спільний із Росією кордон. Водночас постійні залякування Кремля щодо перекидання до Калінінградської області комплексу «Іскандер» (і створення А2/AD ситуації) не тільки провокує політичну напругу, а й не випускає країни НАТО за межі нав'язаного РФ порядку денного. Українських військовиків, а особливо розвідку, які вже добре вивчили тактику росіян, литовці можуть залучати як консультантів²⁴⁶. У такий спосіб Вільнюс допомагає впоратись із браком належної кількості реабілітаційних центрів в Україні, пропонуючи послуги Військового реабілітаційного центру у місті Друскінінкай та інших медичних закладів. Окремим зворушливим моментом для українців є отримання медалей

²⁴⁴Українські військові пройдуть навчання у Литві. *Прес-центр УКМЦ*. 2015. 26 квітня. URL: <https://uacrisis.org/uk/23382-ukrainian-rechnik-minoboroni-ukrayinski-vijskovi-projduť-navchannya-u-litvi>

²⁴⁵На міжнародних тактичних навчаннях Flaming Thunder-2016 у Литві українські десантники ділилися досвідом, як бити спільного ворога. *Козацький край*. 2016. 13 серпня. URL: <http://cossackland.org.ua/2016/08/13/na-taktychnyh-navchannayah-flaming-thunder-2016-u-lytvi-ukrajinski-desantnyky-dilylysya-dosvidom-yak-byty-spilnoho-voroha/>

²⁴⁶Vaitkevičius A. Vilniuje gydomas Ukrainos karys papasakojo apie baisumus. *lrytas.lt*. 2014. Rugsėjo 18 d. URL: https://lietuvsodiena.lrytas.lt/aktualijos/2014/09/18/news/vilniuje-gydomas-ukrainos-karys-papasakojo-apie-baisumus-4266047/?utm_source=lrExtraLinks&utm_campaign=Copy&utm_medium=Copy

за оборону українського народу та ЄС з рук Головнокомандувача ЗС Литви²⁴⁷. Опікується військовими командувач Друскінінкайської стрілецької роти Рамунас Шерпетаускас. Він веде перемовини про пацієнтів, організовує їхній трансфер і дозволяє, налагоджує духовне відновлення. Військовий отримав статус волонтера з питань українських воїнів, оскільки володіє достовірною інформацією з передової і тилу України: «Спершу я шукав можливість, як допомогти українським добровольцям. Збирав і відправляв медикаменти, бинти, перев'язувальні матеріали. Але це була крапля в морі. І коли литовське керівництво погодилося прийняти на лікування та реабілітацію бійців АТО, я був в числі перших, хто прийшов до них із візитом. Хвилювався неймовірно. Та коли зайшов до палати і сказав “Слава Україні!”, а вони мені “Героям слава!” – напруженість спала. Вже тоді я відчув, що кожен із тих хлопців близький мені по духу. А я – литовець за національністю, але українець у душі»²⁴⁸. Складно не погодитись із позицією литовця, що воїнами кожної епохи потрібно пишатись, про це Р. Шерпетаускас не раз згадує під час екскурсій у Литовському військово-історичному музеї та інших місцях, підбадьорюючи травмованих захисників²⁴⁹.

Литовці допомагають і зі ще однією проблемною ділянкою – психологічною реабілітацією. Йдеться про передавання досвіду з психосоціальної реабілітації. Певні кроки вже здійснено у співпраці з фахівцями з Дніпровської та Полтавської областей, допомогу надає ОБСЄ та Міністерство соціальної політики України. За словами посла Вайдотаса Верби, ОБСЄ допомагає розробити концепцію державної цільової програми з медичної, психологічної та соціальної реабілітації та адаптації учасників АТО на період до 2020 р. Станом на вересень 2016 р. кількість демобілізованих сягала 160 тис., із яких щонайменше 20 % потребували психосоціальної реабілітації²⁵⁰.

У 2014 р. Литва й Польща зосередились на двох основних напрямках співпраці – оборонному та допомозі військовим, які перебувають у прифронтовій зоні. Ініціативу держав підтримали й самі громадяни, які заснували окремі громадські об'єднання та рухи на підтримку України і вже сьомий рік поспіль розвивають їх у містах і селищах, підприємствах і навчальних закладах, серед окремих професійних груп та пересічних жителів.

«Люблінський трикутник». Ідею колективної безпеки, втілену у створенні ЛитПолУкрбригу, посилили новим альянсом, що має на меті розширити співпрацю в економічній сфері, туризмі, інфраструктурних проєктах та інформаційній безпеці.

²⁴⁷ Pakalkienė R. Ukrainos kariai pastatys kryžių lietuviškame Kryžių kalne. *Lietuvos žinios*. 2017. Balandžio 17 d. URL: <https://www.lzinios.lt/lzinios/lietuva/ukrainos-kariai-pastatys-kryziu-lietuviskame-kryziu-kalne/242189>

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ За підтримки литовських партнерів у Полтаві реалізують новий проєкт. *ІРТ. Полтава*. 2015. 23 березня. [Відеоматеріали]. URL: <http://irt.pl.ua/video/3961>; Старт проєкту по започаткуванню психо-соціального реабілітаційного центру в Дніпропетровську. *Почесне консульство Литовської Республіки у м. Дніпро. Офіційний сайт*. 2015. 29 жовтня. URL: <https://dnepr-lt.com.ua/news/start-proektu-po-zapochatkuvannyu-psihosocialnogo-reabilitacijnogo-centru-v-dnipropetrovsku>

²⁵⁰ Лукачук О., Хахула Л. Волонтерство в/для України в закордонному інформаційному просторі: приклади Польщі та Литви. *Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років* / за ред. М. Литвина та О. Аркуші, упоряд.: Г. Боднар, О. Лукачук, Л. Хлипавка. Львів, 2018. С. 512–535.

Оновленою трансформацією регіонального союзу України, Литви та Польщі став «Люблінський трикутник». У 2020 р. відбулось переосмислення Люблінської унії 1569 р. на користь інтеграції в Європу. На думку чинного міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби: «Люблінський трикутник — це географічний вибір і зрушення осі координат. Він уперше чітко окреслює вертикальну, Балто-Чорноморську вісь, у якій наша держава відчуватиме себе набагато впевненіше і безпечніше, ніж у замкнутому і конфліктному просторі між Вашингтоном, Брюсселем і Москвою. Нарешті, Люблінський трикутник зміщує вісь координат на територію України. Це формат, в якому ми діємо від першої особи і нарівні з іншими. Ми не приєднуємося, а створюємо – вкрай важлива деталь»²⁵¹. У новій Стратегії національної безпеки України чітко окреслено пріоритетне місце литовсько-польсько-української співпраці на 2020–2025 рр.²⁵².

Українські політики вбачають у «Люблінському трикутнику» втілення ідей колективної безпеки в регіоні: військової, енергетичної, інформаційної тощо. Для прикладу, Марія Іонова, заступниця голови комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції в 2019 р., зазначила: «Мова не тільки про військову безпеку, але й про енергетичну безпеку, тобто про “Північний потік-ІІ”. Це говорить про те, що ми потрібні країнам НАТО, наш досвід, наші військові. Співпраця України з Литвою та Польщею – питання регіональної безпеки. Це спонукатиме і мотивуватиме інші країни-члени НАТО до інтеграції України. Коли ми говоримо з литовцями і з поляками, вони розуміють психологію агресора. І дуже легко тоді виступати єдиним фронтом. Наразі кожна країна-член у своєму національному законодавстві почала збільшувати бюджети на оборону, більше протидіяти “фейкам” і кіберзагрозам»²⁵³.

На діяльність безпекового регіонального союзу звернули увагу США. Їхня підтримка продемонстрована рішенням розміщення американського військового контингенту на території Польщі. Чинний Президент Литви Г. Науседа оцінює це зацікавлення позитивно, як таке, що сприятиме гарантуванню безпеки «Сувальського коридору». Натомість А. Дуда під час зустрічі із Президентом США Дональдом Трампом запевнив, що Польща і Литва виділятимуть на оборону 2 % валового внутрішнього продукту своїх країн з метою покращення військової галузі у регіоні²⁵⁴. Найбільш доцільний формат існування союзу – наради міністрів за-

²⁵¹ Спільна декларація міністрів закордонних справ України, Республіки Польща та Литовської Республіки щодо заснування Люблінського трикутника. *Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт*. 2020. 28 липня. URL: https://mfa.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ministriv-zakordonnih-sprav-ukrayini-respubliki-polshcha-ta-litovskoyi-respubliki-shchodo-zasnuvannya-lyublinskogo-trikutnika?fbclid=IwAR18TVG6h0tS3DWZa7GxfeA9IPBwBd4HQY7j8dlgh9nu-SF6fGjpp_3UGNTc

²⁵² Люблінський трикутник визначив одним із пріоритетів протидію гібридним загрозам РФ. *УКРІНФОРМ*. 2020. 17 лютого. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3101846-lublinskij-trikutnik-viznaciv-odnim-iz-prioritetiv-protidiiu-gibridnim-zagrozam-rf.html>

²⁵³ Портников В. «Україна нам дуже допомогла», – экс-міністр оборони Литви. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://ua.krymr.com/a/ukraina-nam-duzhe-dopomohla/29786990.html>

²⁵⁴ Кромф І. «Люблінський трикутник» – це альтернативна неформальним об'єднанням: Єгор Браїлян про новий союз України, Литви та Польщі. *Прямий. Справжній. Український*. 2020. 6 серпня. URL: <https://prm.ua/lyublinskiy-trikutnik-tse-alternativna-neformalnim-ob-yednannya-yegor-braylyan-pro-noviy-soyuz-ukrayini-litvi-ta-polshhi/?fbclid=IwAR01C7VAjQ3ZNSRHtaRr64tng4Uqw-L3NViptC59blgpg6H7cShmSZ96st0>

кордонних справ, фахові консультації координаторів, формування наднаціональних безпекових органів, в основі яких спільні дії за умов сучасних загроз, питання кібербезпеки, обмін розвідувальними даними та співпраця спецслужб.

***

Успіхи в оборонній галузі додали впевненості в завтрашньому дні й допомогли уникнути тривоги чималій кількості українців у мить, коли ворог був поряд. Обидві країни і при зміні очільників не відкладають співпраці з Україною. Наприкінці 2019 р. в перемовинах між А. Дудою та Г. Наусею довід українців накладався на формування взаємин з РФ та необхідністю розширити в подальшому асигнування у військово-оборонній галузі²⁵⁵. Ідея колективної безпеки й «тиха» боротьба за лідерство у Центрально-Східній Європі вже не одне десятиліття спонукає литовців, поляків та українців до поглиблення співпраці в оборонній галузі. Союз трьох країн залишається чи не найбільш перспективним у цьому регіоні. Компактне розташування, досвід співробітництва у кілька сторіч та прагнення спільної безпеки сприяють розширенню міждержавних взаємин у військовій сфері.

ПОЛЬСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ПОХОВАННЯ В ГАЛИЧИНІ ЯК ПАМ'ЯТКИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ

Польські військові поховання ХІХ–ХХ ст. частково збереглися в різних містах і селах Галичини та Волині: у Львові, Самборі, Бережанах, Стрию, Коломиї, Острозі. У Львові вони здебільшого розміщені на двох великих цвинтарях – Личаківському та Янівському. На Личаківі поховані жовніри війська Тадеуша Костюшка, які загинули під час повстання проти царської Росії у 1794 р., та їхні однодумці – ветерани польського Листопадового (1830–1831) та Січневого (1863–1864) повстань. Тут, на території колишнього Австрійського кладовища, яке входило до складу Личаківського цвинтаря, поховано шість польських легіонерів Першої світової війни. На Личаківі міститься також Польський військовий меморіал (так званий Цвинтар орлят) з періоду українсько-польської війни. На Янівському цвинтарі (37-ме поле) зберігся невеликий Польський військовий меморіал з 1918 р., а на 42-му і 43-му полях раніше було поховання польського військового гарнізону.

У цьому нарисі досліджено закладення та формування польських військових поховань ХІХ–ХХ ст. на Личаківському та Янівському цвинтарях у Львові, які тепер є пам'ятками історико-меморіальної та культурної спадщини України та Польщі. Заразом авторка виявила місцезнаходження пам'ятних хрестів польського повстання 1863 р.

Жовніри війська Тадеуша Костюшка – Францішек Заремба († 1863) й Антоні Пйорецький († 1870) поховані на Личаківському цвинтарі ліворуч від пам'ятника Івана Франка. Неподалік від цих поховань – могила ротмістра Юзефа Сас-Чуловського († 1863), учасника наполеонівських війн. На початку 15-го поля біля

²⁵⁵ Baczyńska M. Przewodnik po cmentarzach lwowskich Łyczakowskim i Janowskim. Lwów, 1937. S. 14.